

Futbol Hakemlerinin Meslek ve Aile Yaşantılarında Karşılaşmış Oldukları Sorunlar

Onur ALBAYRAK ¹, Serkan İBİŞ ², N. Bahadır KAYIŞOĞLU ³,

¹ Sincan Fatih Anadolu Lisesi, Ankara.

² Niğde Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Niğde.

³ Karabük Üniversitesi, Hasan Doğan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Karabük.

ÖZET

Araştırmanın amacı, 2009- 2010 futbol sezonunda, Türkiye Futbol Federasyonun 1, 3, 6 ve 9. bölge illerinde görev yapan futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarının hakemlikten etkilenme düzeylerinin araştırılmasıdır. Araştırma grubunu 2009-2010 futbol sezonunda 1, 3, 6 ve 9. bölge illerinde görev yapan 189 aktif meslek sahibi klasman futbol hakemi oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşmak için bilgi toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Futbol Hakemi Sosyal Durum Araştırma Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hakemlerin kişisel bilgilerine yönelik 8 soru, ikinci bölümde ise hakemlerin meslek ve aile yaşantılarında karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla 33 madde yer almıştır. Elde edilen veriler ile yapılan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha)'na bakılmıştır. Alpha katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan hakemlerin görüşleri çeşitli boyutlar halinde incelenmiş ve likert tipi ölçek formundaki yargılara katılım düzeyleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda; hakemlerin büyük çoğunluğunun hakemlikle iş ve aile yaşantısını sorun yaşamadan yürütebildiği, ayrıca iş yaşantısına hakemliğin olumlu etkilerinin olduğu görülmüş olup, hakem antrenmanlarının bireysel yapılabilmesinin aile ve iş yaşantılarına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, meslek, hakem, aile

Football Referees' Vocational and Family Problems Have Experienced in Their Lives

ABSTRACT

The purpose of this research is investigating the effects and examining the football referees' opinions, who are active in the 1st, 3rd, 6th, and 9th regions of Turkish Football Federation, Regarding professional and personal lives that affected by being referees during 2009 - 2010 football seasons. The research group consists of 189 classifying football referees who are active in the 1st, 3rd, 6th, and 9th regions during 2009 - 2010 football seasons. To achieve the purpose of the study "Soccer Referee Social Situation Research Scale" was used as a research tool developed by the researchers. A two-part questionnaire has been used as the data collection tool in this study. There are 8 questions for the judges' personal information, and 33 entries took place highlighting the problems that referees experienced in their professional and family life. The data obtained with the scale's internal consistency coefficient (Cronbach's alpha) has been investigated. Alpha coefficient was surveyed as 0.71. Opinions from referees who have participated in this research have been examined in various dimensions and their level of attendance to arguments in likert scale has been determined. According to the research results, it is considered that most of the referees can run refereeing and family life together without any trouble and refereeing has positive effects on their professional life. Moreover, individual referee training can contribute family and professional life positively.

Keywords: Football, profession, referee, family

GİRİŞ

Kendinden "çağın oyunu" diye bahsettiren futbol dünyada, özellikle Avrupa'da direk ve dolaylı katılımcısı bakımından en rağbet gören spordur (2,5). Futbol güncel hayat içerisinde oldukça önemli bir yer edinmiştir. Bu yerini de hızlı bir şekilde geliştirerek devam ettirmektedir. Dünyanın değişik ülkelerinde farklı futbol ekolleri vardır. Her ekol kendine özgü özelliklerle futbola değişik zevkler katmaktadır (9). Milyonların izlediği bu sporun saha içerisindeki yönetimi spor eğitimi almış, futbol hakemleri tarafından yapılmaktadır (12).

Bir futbol maçının güzel, heyecan verici, Fair-Play ilkeleri içerisinde, bol gollü geçmesinde, bitmesinde veya düzensiz, olaylı, kavgalı bir hava içerisinde oynanmasında hakemin rolü son derece önemlidir (11).

Bir futbol hakeminin, müsabaka süresince iyi bir performans sergilemesi için oyunla ilgili kendisinden beklenen fiziksel talepleri karşılaması gerekir. Ayrıca, hakemin müsabaka esnasında fiziksel ve psikolojik yükün altında olmasına karşın, oyun süresince her an hızlı karar verebilmesi de önemlidir. Müsabaka anında pozisyon gereği verilecek kararda yetkili tek kişi hakemdir. Karar sporcular tarafından da alındığı için,

bu karara sahip çıkma, onu benimseme söz konusudur (15).

Son yıllarda futbol oyununun temposunun önemli oranda artmasına bağlı olarak, hakemlerden istenen fiziksel talepler önemli oranda artmıştır. Yapılan bilimsel araştırmalar günümüzün üst düzey futbolunda aktivite profili ve psikolojik talepler hakkında detaylı bilgiler sağlamaktadır (14). Futbolun ülkemizde çok popüler olması futbol hakemlerini de popüler yapmaktadır (3).

Bu araştırmada, futbolun bu kadar çok sevildiği ve izlendiği ülkemizde futbol hakemlerinin futbol hakemliğinden kaynaklanan meslek ve aile yaşantılarında karşılaşılmış oldukları problemlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Türkiye de futbol maçlarında görev yapan hakemlerin mesleklerine bakıldığında çok çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Doktor, öğretmen, avukat, polis, mühendis, mimar, öğretim görevlisi, bankacı, tüccar, esnaf, serbest meslek gibi iş alanları bunların başlıcalarıdır.

Futbol hakemleri mesleklerini icra ederken yapmış oldukları hakemlik görevlerinden kaynaklanan sorunlar yaşıyor mu? Futbol hakemliği yapmaları mesleklerini nasıl etkiliyor? Futbol hakemleri hakemlikten dolayı aile içinde sorunlarla karşılaşılıyor mu? Soruları ve bu sorulara verilen cevapların incelenmesi araştırmamız açısından önem kazanmıştır. Bu yüzden, araştırmamızın amacı; 2009- 2010 futbol sezonunda, Türkiye Futbol Federasyonunun 1, 3, 6 ve 9. bölge illerinde görev yapan futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarının hakemlikten etkilenme düzeylerinin araştırılmasıdır.

MATERYAL VE METOT

Faal futbol hakemliği yapan klasman hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarının hakemlikten etkilenme düzeylerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlayan bu araştırma tarama modelinde betümsel bir araştırmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (6).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Türkiye Futbol Federasyonu bünyesinde görev yapan klasman futbol hakemleridir. Araştırmanın örnekleme, İç Anadolu, Marmara, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesindeki illerde görev yapan Türkiye Futbol Federasyonu faal klasman hakemlerinden oluşmaktadır. Örneklem 38 ilde görev yapan 189 klasman hakemi olarak belirlenmiştir.

Araştırma yapıldığı tarihte askerlik görevi, sağlık sorunları ve diğer özel kişisel sorunlar nedeniyle faal

olarak görev almayan futbol hakemleri dışında 189 klasman futbol hakemi araştırmaya katılmıştır.

Verileri Toplama Teknikleri

Futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarında karşılaşılmış oldukları problemlere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Araştırma tarama modelinde planlanmıştır. Ölçek geliştirilirken futbol hakemlerinin mesleklerinde yaşadıkları problemler öğrenilerek, benzer araçlar incelenmiş, gerekli ve uygun bulunan bazı maddeler futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarında karşılaşılmış oldukları sorunlara uygunlaştırılmıştır.

Anketin uygulanması araştırmacı tarafından yapılmıştır. Anket, klasman futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarında karşılaşılmış oldukları sorunları ortaya çıkarmayı amaçlayan ve kişisel bilgilerini sorgulayan 2 bölümdeki toplam 33 maddeden oluşmuştur. Oluşturulan ölçek maddelerinin katılımcılar tarafından değerlendirilebilmesi için 5 puanlı likert tipi değerlendirme ölçeğinden yararlanılmıştır.

Ankette yer alan her maddeye verilecek cevaplar beşli derecelendirme ölçeği ile gösterilmiştir. Ölçeğin seçenekleri ve bunların puanları, "Hiç Katılmıyorum" (1 Puan), "Az Katılıyorum" (2 Puan), Orta Düzeyde Katılıyorum" (3 Puan), "Oldukça Katılıyorum" (4 Puan), "Tamamen Katılıyorum" (5 Puan) olarak belirlenmiştir. Beşli derecelendirme ölçeğindeki aralık için $(5-1=4)$, hesaplanan aralık katsayısına göre $(4/5=0.80)$ seçenek aralıkları, "Hiç Katılmıyorum" (1.00- 1.79), " Az Katılıyorum" (1.80- 2.59), Orta Düzeyde Katılıyorum" (2.60-3.39), Çok Katılıyorum" (3.40-4.19), "Tamamen Katılıyorum" (4.20-5.00) olarak düzenlenmiştir.

Oluşturulan ölçek taslağının, araştırma amaçlarını gerçekleştirecek içerikte olup olmadığını anlamak amacıyla içerik geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Ölçme aracının geçerlik, güvenilirlik çalışması bu araştırma kapsamında yapılmıştır. Soruların yeterince açık olup olmadığını anlaşılması ve anketin güvenilirliğini ölçmek amacıyla anketin ön uygulaması hakemlere uygulanmıştır.

Tablo 1. KMO ve Barlett Küresellik Testi Tablosu

KMO ve Barlett Küresellik Testi Tablosu	
Kaiser- Meyer- Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçümü	0,800
Barlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-kare 2337,987 sd 528 Anlamlılık ,000

Tablo 1'de görüldüğü gibi Barlett Küresellik Testi anlamlı ($p<.001$) ve KMO testi sonucu 0.80'dir.

Faktör analizi işlemi yapılmadan önce, elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığına Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile bakılmış ve KMO değeri 0,80 olarak bulunmuştur. KMO testi sonucunda bulunan değer; 0,50'nin altında ise analiz yapılamayacağını, 0,60 ve 0,70'lerde ise vasat olduğunu, 0,80'lerde ise çok iyi olduğunu, 0,90'larda mükemmel olduğunu belirtmektedir (14). Bu durumda kullanılan ölçeğin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir.

Verilerin istatistiksel analizinde ölçeğin alt boyutlarını ortaya çıkarabilmek için faktör analizi uygulanmış ve faktör analizinde varimax eksen döndürmeli temel bileşenler analizi yöntemi uygulanmıştır. Anketin iç tutarlılığını test etmek için faktör analizi sonucunda belirlenmiş olan alt boyutlara ve toplam ölçeğe Cronsbach's Alfa iç tutarlılık testi uygulanmıştır.

Ayrıca Özdamar (1999)'a göre alfa katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme kriterleri incelendiğinde; $0.00 \leq \alpha \leq 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir, $0.40 \leq \alpha \leq 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir, $0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ ise oldukça güvenilirliktedir, $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Varimax eksen döndürmeli temel bileşenler analizi sonucu özdeğeri 1'den yüksek 5 faktör tespit edilmiştir. Tespit edilen faktörlerin ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans % 43,17' dir. Birinci faktör 26, 27, 28, 29, 30, 31 ve 33. maddelerden, ikinci faktör 7, 12, 14, 15, 17, 19, 20 ve 25. maddelerden, üçüncü faktör 2, 3, 4, 5, 6, 9 ve 23. maddelerden, dördüncü faktör 1, 11, 13, 21, 22, 24 ve 32. maddelerden, beşinci faktör 8, 10, 16 ve 18. maddelerden oluşmuştur. Faktörlerin Cronbach's Alpha iç tutarlılık değerleri birinci faktör için 0.72, ikinci faktör için 0.43, üçüncü faktör için 0.64, dördüncü faktör için 0.67 ve beşinci faktör için 0.40 olarak tespit edilmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık değeri ise 0.71 çıkmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olan ölçeğe, araştırmaya katılan deneklerin verdikleri cevaplardan elde edilen veriler, dereceli ölçek kullanılarak sayısallaştırılmış, toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye futbol Federasyonu 1, 3, 6 ve 9. bölgede görev yapan faal klasman hakemlerinden anket aracılığıyla toplanan verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular ve değerlendirmeler yer almaktadır.

Tablo 2'de verilen sınıflandırılmış yaş değerlerine göre dağılımlar incelendiğinde araştırmaya katılan 189

futbol hakeminin 18'inin (% 9,5) 20–25 yaş arasında olduğu, 94'ünün (% 49,7) 26–30 yaş aralığında olduğu, 65'inin (% 34,4) 31–35 yaş aralığında olduğu ve 12 futbol hakeminin de (% 6,3) 35 ve daha büyük yaşlarda olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Hakemlerin Sınıflandırılmış Yaş Değerlerine Göre Dağılımları

Sınıflandırılmış Yaş	n	%
20–25	18	9.5
26–30	94	49.7
31–35	65	34.4
>35	12	6.3
Toplam	189	100.0

Tablo 3. Hakemlerin Mezun Oldukları Eğitim Kademelerine Göre Dağılımları

Eğitim Kademesi	n	%
Lise Mezunu	12	6.3
Ön Lisans Mezunu	16	8.5
Lisans Mezunu	128	67.7
Lisans Üstü Eğitim Mezunu	33	17.5
Toplam	189	100.0

Tablo 3'de verilen futbol hakemlerinin mezun oldukları eğitim kademesine göre dağılımları incelendiğinde araştırmaya katılan 189 futbol hakeminin 12'sinin (% 6,3) lise ve dengi okul mezunu olduğu, 16'sının (% 8,5) ön lisans mezunu olduğu, 128'inin (% 67,7) lisans mezunu olduğu ve 33'ünün (% 17,5) lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Hakemlerin Gelirlerine Göre Dağılımları

Gelir Durumu	N	%
<750 TL	6	3,2
750–1500	70	37,0
1500–2500	86	45,5
>2500	27	14,3
Toplam	189	100,0

Tablo 4'de Futbol hakemlerinin mesleklerinde kazanmış oldukları aylık gelir dağılımları verilmiştir. Araştırmaya katılan 189 Futbol hakeminin 6'sının (% 3,2) 750 TL ve altında geliri olduğu, 70'inin (% 37,0) 750–1500 TL arasında geliri olduğu, 86'sının (% 45,5) 1500–2500 arasında geliri olduğu, 27'sinin (% 14,3) >2500 TL ve üzerinde geliri olduğu görülmüştür.

Tablo 5'de verilen futbol hakemlerinin

mesleklerindeki dağılımları incelendiğinde araştırmaya katılan 189 futbol hakeminin 74'ünün (% 39,2) eğitimci olduğu, 9'unun (% 4,8) güvenlikçi olduğu, 20'sinin (%10,6) memur olduğu, 16'sının (%8,5) işletmeci olduğu, 12'sinin (%6,3) sağlıkçı olduğu, 24'ünün (%12,7) mühendis olduğu, 34'ünün (%18,0) serbest meslek sahibi olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Faal Futbol Hakemlerinin Mesleklerine Göre Dağılımları

Meslek	N	%
Eğitimci	74	39.2
Güvenlik	9	4.8
Memur	20	10.6
İşletme	16	8.5
Sağlıkçı	12	6.3
Mühendis	24	12.7
Serbest Meslek	34	18.0
Toplam	189	100.0

Hakemlerin Meslek ve Aile Yaşantılarında Karşılaşmış Oldukları Sorunlara İlişkin Bulgular

Futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarında karşılaştıkları problemlere ilişkin görüşlerini değerlendirmeye yönelik geliştirilen anket uygulaması sonucunda elde edilen bulgular boyutlar halinde gruplandırılarak çalışmanın bu bölümüne aktarılmıştır.

Tablo 6'da hakemlerin karşılaştıkları sorunlardan aile boyutuna ilişkin görüşler incelendiğinde "Üst üste müsabakalara gittiğimde ailedeki bireylerle sorunlar yaşarım" (ortalama: 1,78), "Hafta içi müsabakalarında görev almam ailedeki bireyleri olumsuz etkiler" (ortalama: 1,75), "Müsabakalara gitmem aile yaşantımı

olumsuz etkiler" (ortalama: 1,71), görüşlerine hakemlerin belirtilen ortalamalarla "Hiç Katılmıyorum" düzeyinde katılımda buldukları görülmüştür. Bunun yanı sıra "Uzun süre müsabaka tebligatı alamadığımda bunu aileme yansıtırım" (ortalama: 2,46), "Müsabaka sonrası medya tarafından eleştirilmem ailemi olumsuz yönde etkiler" (ortalama: 2,26), "Hakemlikte geçirdiğim başarısız bir sezon ailemi olumsuz etkiler" (ortalama: 2,51) görüşlerine hakemlerin belirtilen ortalamalarla "Az Katılıyorum" düzeyinde katılımda buldukları ancak "Hakem antrenmanlarının bireysel olarak yapılabilme olanağı aile yaşantımı olumlu etkiler" (ortalama: 3,37) ve "Yönettiğim bir müsabakadaki iyi performansımı aileme yansıtırım" (ortalama: 3,81) görüşlerine ise "Çok Katılıyorum" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmüştür.

Tablo 7'de Hakemlerin çalıştığı ortamlarda yaşadığı sorunlar boyutuna ilişkin görüşler incelendiğinde "müsabakaya giderken çalıştığım yerden izin almakta sıkıntı yaşarım." (ortalama: 2,38), "müsabakaya gitmem, yaptığım işi olumsuz etkiler" (ortalama: 2,01), "müsabaka görevlerine gitmem çalıştığım iş yerindeki ücretimi olumsuz etkiler" (ortalama: 1,86) görüşlerine hakemlerin belirtilen ortalamalarla "az katılıyorum" düzeyinde katılımda buldukları, "hafta içi maçlarında görev almam mesleğimi olumsuz etkiler" (ortalama: 2,81), "üst üste maça gittiğimde çalıştığım işyerinde sorun yaşarım" (ortalama: 2,61), "hakemlik görevim nedeniyle meslektaşlarım tarafından kıskanılırım" (ortalama: 2,81) görüşlerine orta düzeyde katılım gösterdikleri ve "hakemlik yapmama meslektaşlarım olumlu bakarlar" (ortalama: 3,92) görüşüne ise "çok katılıyorum" düzeyinde katılım gösterdikleri görülmüştür.

Tablo 6. Hakemlerin Karşılaştıkları Sorunlardan Aile Boyutuna İlişkin Görüşler

No	Aile Boyutu	Ortalama	S	N
26	Uzun süre müsabaka tebligatı alamadığımda bunu aileme yansıtırım.	2,46	1,18	189
27	Üst üste müsabakalara gittiğimde ailedeki bireylerle sorunlar yaşarım.	1,78	1,04	189
28	Müsabakalara gitmem aile yaşantımı olumsuz etkiler.	1,71	1,02	189
29	Müsabaka sonrası medya tarafından eleştirilmem ailemi olumsuz yönde etkiler.	2,26	1,01	189
30	Hafta içi müsabakalarında görev almam ailedeki bireyleri olumsuz etkiler.	1,75	0,92	189
31	Hakem antrenmanlarının bireysel olarak yapılabilme olanağı aile yaşantımı olumlu etkiler.	3,37	1,47	189
32	Yönettiğim bir müsabakadaki iyi performansımı aileme yansıtırım.	3,81	1,23	189
33	Hakemlikte geçirdiğim başarısız bir sezon ailemi olumsuz etkiler.	2,51	1,15	189

Tablo 7. Hakemlerin Çalıştığı Ortamlarda Yaşadığı Sorunlar Boyutuna İlişkin Görüşler

No	Hakemlerin Çalıştığı Ortamlarda Yaşadığı Sorunlar Boyutu	Ortalama	S	N
2	Hafta içi maçlarında görev almam mesleğimi olumsuz etkiler.	2,81	1,29	189
3	Hakemlik yapmama meslektaşlarım olumlu bakarlar.	3,92	1,14	189
4	Müsabakaya giderken çalıştığım yerden izin almakta sıkıntı yaşarım.	2,38	1,29	189
5	Üst üste maça gittiğimde çalıştığım işyerinde sorun yaşarım.	2,61	1,30	189
6	Müsabakaya gitmem, yaptığım işi olumsuz etkiler.	2,01	1,07	189
9	Müsabaka görevlerine gitmem çalıştığım iş yerindeki ücretimi olumsuz etkiler.	1,86	1,17	189
23	Hakemlik görevim nedeniyle meslektaşlarım tarafından kıskanılırım.	2,81	1,37	189

Tablo 8’de Hakemliğin Mesleğe Olumsuz Yansıması Boyutuna İlişkin Görüşler incelendiğinde “Hakemlikte yaptığım antrenmanlar mesleğimi olumsuz etkiler” (ortalama: 1,56) ve “Hakemlik, meslekteki kariyerimi olumsuz etkiler” (ortalama: 1,76) görüşlerine hakemlerin belirtilen ortalamalarla “Hiç Katılmıyorum” düzeyinde katılımda buldukları, “Mesleğim ve hakemliği bir arada yaparken zorlanırım” (ortalama: 2,09), “Müsabaka sonrası medya tarafından eleştirilmem mesleğimi olumsuz yönde etkiler” (ortalama: 2,17), “Yönettiğim bir müsabakadaki kötü performansımı mesleğime yansıtırım” (ortalama: 1,90) görüşlerine ise belirtilen ortalamalarla az katılım düzeyinde katılımda buldukları bunların yanı sıra “Müsabakada sakatlanmam mesleğimi olumsuz yönde etkiler” (ortalama: 2,78) görüşüne orta düzeyde katılımda buldukları ve “Hakemliği ve mesleğimi uzun yıllar bir arada yapabilirim” (ortalama: 4,15) görüşüne ise “çok katılıyorum” düzeyinde katılım gösterdikleri görülmüştür.

Tablo 9’da Hakemliğin Mesleğe Olumlu Yansıması Boyutuna İlişkin Görüşler incelendiğinde “Hakemlikle mesleğim uyuşur” (ortalama: 3,53), “Hakemlikle geliştirdiğim yeteneklerim, mesleki başarıyı olumlu etkiler” (ortalama: 4,03), “Hakem antrenmanlarının bireysel olarak yapılabilme olanağı iş

yaşantımı olumlu etkiler” (ortalama: 3,73), “Hakemlikte başarılı bir sezon geçirdiğimde mesleğim bundan olumlu yönde etkilenir” (ortalama: 3,99), “Çalıştığım kurumdaki amirlerin hakemliğe bakış açısı mesleğimi olumlu etkiler” (ortalama: 4,00), “Hakemlik yapmak mesleğimde ayrıcalık sağlar” (ortalama: 3,58) ve “Hakemlikte başarılı bir sezon geçirdiğimde mesleğim bundan olumlu yönde etkilenir” (ortalama: 3,99) görüşlerine belirtilen ortalama değerlerle “çok katılıyorum” düzeyinde katılım gösterdikleri görülmüştür.

Tablo 10’da Hakemlerin mesleklerine odaklanabilmesi boyutuna ilişkin görüşler incelendiğinde “Hakemlik, mesleğime bakış açımı olumsuz etkiler” (ortalama: 1,59) görüşüne hakemlerin “Hiç Katılmıyorum” düzeyinde katılımda buldukları görülmüştür. Bunun yanı sıra “Maç tebligatı beklediğim zamanlarda tebligat gelmediğinde mesleğime odaklanabilirim” (ortalama: 3,38) görüşüne orta düzeyde katılımda buldukları ayrıca “Müsabaka dönüşünde işime odaklanabilirim” (ortalama: 4,10) ve “Bir müsabakaya atanmamdan sonra o hafta mesleğime odaklanabilirim.” (ortalama: 3,95) görüşlerine hakemlerin belirtilen ortalamalarla “Çok Katılıyorum” düzeyinde katılım gösterdikleri görülmüştür.

Tablo 8. Hakemliğin Mesleğe Olumsuz Yansıması Boyutuna İlişkin Görüşler

No	Hakemliğin Mesleğe Olumsuz Yansıması Boyutu	Ortalama	S	N
7	Hakemlik, meslekteki kariyerimi olumsuz etkiler.	1,76	1,05	189
12	Mesleğim ve hakemliği bir arada yaparken zorlanırım.	2,09	1,11	189
14	Hakemliği ve mesleğimi uzun yıllar bir arada yapabilirim.	4,15	1,07	189
15	Müsabaka sonrası medya tarafından eleştirilmem mesleğimi olumsuz yönde etkiler.	2,17	1,08	189
17	Hakemlikte yaptığım antrenmanlar mesleğimi olumsuz etkiler.	1,56	0,94	189
19	Yönettiğim bir müsabakadaki kötü performansımı mesleğime yansıtırım.	1,90	1,03	189
20	Müsabakada sakatlanmam mesleğimi olumsuz yönde etkiler.	2,78	1,27	189

Tablo 9. Hakemliğin Mesleğe Olumlu Yansıması Boyutuna İlişkin Görüşler

No	Hakemliğin Mesleğe Olumlu Yansıması Boyutu	Ortalama	S	N
1	Hakemlikle mesleğim uyuşur.	3,53	1,39	189
11	Hakemlikle geliştirdiğim yeteneklerim, mesleki başarıyı olumlu etkiler.	4,03	1,15	189
13	Hakem antrenmanlarının bireysel olarak yapılabilme olanağı iş yaşantımı olumlu etkiler.	3,73	1,26	189
21	Hakemlikte başarılı bir sezon geçirdiğimde mesleğim bundan olumlu yönde etkilenir.	3,99	1,15	189
22	Çalıştığım kurumdaki amirlerin hakemliğe bakış açısı mesleğimi olumlu etkiler.	4,00	1,08	189
24	Hakemlik yapmak mesleğimde ayrıcalık sağlar	3,58	1,26	189
32	Yönettiğim bir müsabakadaki iyi performansımı aileme yansıtırım.	3,81	1,23	189

Tablo 10. Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi Boyutuna İlişkin Görüşler

No	Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi Boyutu	Ortalama	S	N
8	Hakemlik, mesleğime bakış açımı olumsuz etkiler	1,59	0,98	189
10	Müsabaka dönüşünde işime odaklanabilirim.	4,10	1,01	189
16	Maç tebligatı beklediğim zamanlarda tebligat gelmediğinde mesleğime odaklanabilirim.	3,38	1,32	189
18	Bir müsabakaya atanmamdan sonra o hafta mesleğime odaklanabilirim.	3,95	1,21	189

TARTIŞMA

Kişisel Bilgilere İlişkin Sonuçlar

Yaş değerleri incelendiğinde araştırmaya katılan 189 klasman futbol hakemlerinin 18'inin (% 9,5) 20–25 yaş aralığında olduğu, 94 kişinin (% 49,7) 26–30 yaş aralığında olduğu, 65 kişinin (% 34,4) 31–35 yaş aralığında olduğu, 12 kişinin (% 6,3) >35 ve daha büyük yaşlarda olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar Müniroğlu'nun (1988) Ankara Bölgesindeki Klasman Futbol Hakemleri üzerine yaptığı çalışma (10) sonuçları ile karşılaştırıldığında 20–30 yaş aralığındaki klasman hakemlerinin %43,6 olan oranın %59,2 oranına çıktığı ve %56,4 olan 30 yaş ve üzeri klasman hakemi sayısının ise %40,7'ye düştüğü görülmektedir. Bu değişimler iki araştırmanın yapıldığı yılları arasında klasman hakemlerinin yaş değerlerinin bu süreçte uygulanan gençleştirme çalışmaları ile nasıl azaldığını çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Bu süreçte iç talimatlarda yapılan değişikliklerle sezon sonu değerlendirmelerinde düşük yaş değerlerinin artı puan olarak genç hakemlere avantaj oluşturması sağlanmıştır. Dikkat çekici bu farkın bahsi geçen gençleştirme uygulamalarından, futbol hakemliği için fiziksel uygunluk parametrelerinin daha çok önem taşımakta olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Klasman futbol hakemlerinin mezun oldukları eğitim kademesine göre sayıları incelendiğinde araştırmaya katılan 189 futbol hakemlerinin 12'sinin (%6,3) lise ve dengi okul mezunu olduğu, 16'sının (%8,5) önlisans mezunu olduğu, 128'inin (67,7) lisans mezunu olduğu, 33'ünün (%17,5) lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. Başkan (2003) tarafından C klasman hakemleri üzerine yapılan çalışmada (1) üniversite mezunu olan hakemlerin oranlarının Trabzon Bölgesi'nde %67, Erzurum Bölgesinde ise %58,6 olduğu belirtilmiş, Kayışoğlu (2008)'nin 3. Bölge Klasman Futbol Hakemleri üzerine yaptığı çalışmada (8) ise lisans ve lisansüstü eğitim mezunu olan hakemlerin oranlarının (%71,5) olduğu ifade edilmiştir. Bu oranların araştırmamız sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Sunay (1995)'in Ankara'daki futbol hakemlerinin eğitim düzeylerine ilişkin çalışmasının da (12) bulguları araştırmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu oranların Ankara Bölgesi Klasman Basketbol Hakemleri Üzerine Uzunkara (2007)'nin yaptığı çalışmada (16) yüksek lisans ve lisans eğitimi mezunu basketbol hakemlerinin %79,4 olarak belirtilmesi ve çalışmamızda ortaya çıkan %85,5 oranına göre daha az olması son yıllarda futbol hakemi eğitim seviyelerinin arttığını göstermektedir. Kaya (1989)'nin Ankara'daki 94 güreş hakemi ile yaptığı araştırmada (7) ise üniversite mezunu güreş hakemi oranı %36,1 olarak belirtilmiştir. Bu sonuç

ise ele alınan futbol hakemlerinin üniversite mezunu oranından oldukça düşüktür. Bu farklılığın da söz konusu spor dalının sosyo-kültürel tabanı ile paralel olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Sungur (2001)'un yaptığı "Türk Futbol Hakemlerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının incelenmesi" isimli çalışmada (13) katılımcıların klasman kategorileri ile eğitim düzeylerinin yüksekliğinin paralellik gösterdiği belirtilmiştir.

Klasman futbol hakemlerinin mesleklerine göre sayıları incelendiğinde, araştırmaya katılan 189 futbol hakemlerinin 74'ünün (%39,2) öğretmen olduğu, 34'ünün (%18,0) serbest meslek sahibi olduğu, 24'ünün (12,7) mühendis olduğu, 20'sinin (10,6) memur olduğu, 16'sının (8,5) işletmeci olduğu, 12'sinin (6,3) sağlıkçı olduğu, 9'unun (4,8) güvenlik personeli olduğu görülmektedir. Egesoy (2006)'un Denizli, Kocaeli ve İzmir Bölgesi Futbol Hakemleri üzerine yaptığı çalışmada da (4) hakemlerin mesleklere göre dağılımının %43,4'ünün öğrenci %8,1'inin öğretmen %16,3'ünün subay-astsubay olduğu, Kayışoğlu (2008)'nin 3. Bölge Klasman Futbol Hakemleri üzerine yaptığı çalışmada (8) ise klasman futbol hakemlerinin mesleklerine göre sayıları incelendiğinde araştırmaya katılan 172 futbol hakemlerinin 61'inin (%35,5) öğretmen olduğu belirtilmiştir. Önceki yıllarda yapılan araştırmalarda görülen subay ve astsubay hakemlerin sayı çoğunluğunun Genel Kurmay Başkanlığı'nın bu meslek grubu hakemlerin hakemlik yapmasını engelleyen kararı ile öğretmenlik mesleğine doğru kaydığı yapılan bu araştırma sonuçlarıyla da görülmektedir.

Hakemlerin Meslek ve Aile Yaşantılarında Karşılaşılmış Oldukları Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Hakemlerin karşılaştıkları sorunlardan aile boyutuna ilişkin sonuçlar:

Bu boyutta elde edilen bulgular incelendiğinde, hakemlerin karşılaştıkları sorunlardan aile boyutuna ilişkin görüşlerinde üst üste müsabakalara gittiklerinde ailelerindeki bireylerle nadiren sorunlar yaşadıkları, hafta içi ya da hafta sonu müsabakalara gitmelerinin aile yaşantılarını olumsuz etkilemediği ve yönettikleri bir müsabakadaki iyi performanslarını ailelerine yansıttıkları ancak hakemlikte geçirdikleri başarısız bir sezonun ailelerine olumsuz etkisinin nispeten daha düşük olduğu sonucu dikkat çekicidir. Hakemlerin hakem antrenmanlarının bireysel olarak yapılabilme olanağının aile yaşantılarını olumlu etkileyeceğini düşündüğü de görülmüştür. Bu sonuçlarla hakemlerin aileleri tarafından hakemlik yapma konusunda teşvik edildikleri düşünülebilir.

Hakemlerin çalıştığı ortamlarda yaşadığı sıkıntılar boyutuna ilişkin sonuçlar:

Bu boyutta elde edilen bulgular incelendiğinde, hakemlerin müsabakaya giderken çalıştığı yerden izin

almakta nadiren sıkıntı yaşadıkları, müsabakaya gitmelerinin yaptıkları işi ve buradaki ücretlerini olumsuz etkilemediği ancak hafta içi müsabakalarında görev almalarının ve üst üste müsabakalara gitmelerinin nispeten iş ve mesleklerini olumsuz etkilediği, bununla birlikte hakemlik yapmalarına meslektaşlarının olumlu baktığı sonuçları dikkat çekicidir. Hakemlerin meslek dağılımlarına bakıldığında (Tablo 4.) devlet memuru ve bu statüde çalışanların sayısal çoğunluğu ve hakemlere yasalarla sağlanan müsabaka için izin hakkı birlikte düşünüldüğünde araştırmamız sonuçlarını sorunları azaltıcı bir şekilde etkilediği düşünülmektedir.

Hakemliğin Mesleğe Olumsuz Yansıması Boyutuna İlişkin Sonuçlar:

Bu boyutta elde edilen bulgular incelendiğinde, hakemlikte yapılan antrenmanların hakemlerin mesleğini olumsuz etkilemediği, yönettikleri bir müsabakadaki kötü performanslarını mesleklerine yansıtmadıkları, hakemliğin hakemlerin mesleki gelişmelerini olumsuz etkilemediği ve müsabaka sonrası hakemlerin medya tarafından eleştirilmelerinin hakemlerin mesleğine olumsuz olarak yansımadığı sonuçları vurgulanması gerekirken hakemlerin hakemliği ve meslek yaşantısını uzun yıllar bir arada yapabilecekleri görüşünde oldukları görülmektedir.

Hakemliğin Mesleğe Olumlu Yansıması Boyutuna İlişkin Sonuçlar:

Bu boyutta elde edilen bulgular incelendiğinde, hakemlerin hakemlikle mesleklerinin uyduğunu, hakemlikle geliştirilen yeteneklerin mesleki başarılarını olumlu etkilediğini, hakem antrenmanlarının bireysel olarak yapılabilme olanağının iş yaşantılarını olumlu etkileyeceğini, hakemlikte başarılı bir sezon geçirdiklerinde mesleklerinin bundan olumlu yönde etkileneceğini, çalışılan kurumdaki amirlerinin hakemliğe bakış açısının mesleklerini olumlu etkilediğini ve hakemlik yapmanın mesleklerinde ayrıcalık sağladığını düşündükleri görülmüştür

Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi Boyutuna İlişkin Sonuçlar:

Bu boyutta elde edilen bulgular incelendiğinde, hakemlerin Müsabaka dönüşünde işlerine odaklanabilmekte sorun yaşamadığı, bir müsabakaya atandıktan sonra o hafta mesleklerine yoğunlaşabildikleri ve hakemliğin mesleklerine bakış açılarını olumsuz etkilemediği ayrıca hakemlikle geliştirdikleri yetilerin kendilerine iş yaşantısında katkı sunduğu hakemler tarafından düşünülmektedir.

Bütün boyutlar birlikte düşünüldüğünde futbol hakemlerinin iş ve aile yaşantılarında hakemlik

yaptıkları için karşılaşmış oldukları sorunlar var olmakla birlikte hakemliğin sağladığı olanak ve katkılar genel değerlendirmede daha öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra hakemlerin mevcut yapı itibarıyla buldukları illerde toplu olarak yaptıkları hakem antrenmanlarının bireysel olarak uygulanabilmesi gerek aile gerekse iş yaşantılarına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Başkan M. *Futbol Hakemlerinin Hakemlik Performanslarına Etki Eden Bazı Değişkenlerin Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD. 2003
2. Capranica L, Cama G, Fanton F, Tessitore A, Figura F. *Force and power of preferred and non-preferred leg in young soccer players*. Journal Sports Medicine and Physical Fitness 1992; 31, 358-363.
3. Doğan B, Eniseler N, Vurgun H, *Futbol Hakemleri ile ilgili maç Öncesi ve sonrası çıkan haberler ve yorumlanması*. 2. Futbol ve Bilim Kongresi Özet Kitapçığı, 16-17-18 Ekim 2000; s:8.
4. Egesoy H. ve Ünal H. *Denizli, Kocaeli ve İzmir Bölgesi Futbol Hakemlerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının İncelenmesi*. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 2006; Muğla.
5. Ferah A. *Futbol Eğitim Öğretim*, 1.Baskı, Nehir Matbaası, 2000; 1-9. Ankara;
6. Karasar N. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yay. Dağıtım, 2005; Ankara.
7. Kaya E. *Güreş Hakemlerinin Eğitim Durumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989; Ankara
8. Kayışoğlu N. B. *Faaliyet Futbol Klasman Hakemlerinin Eğitim Süreçlerini İncelenmesi ve Beklenti Düzeyleri* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008; s:15- 16.
9. Koç H, Gökdemir K ve Kılınç F. *Sezon Arasında Yapılan Antrenmanların Kütahya Spor Futbolcularının Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Parametrelerine Etkisi*, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri 1. Kongresi, 2000; Ankara.
10. Müniroğlu S. *Ankara'daki Klasman Futbol Hakemlerinin Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü. 1998
11. Orta L. *Dünya'da ve Türkiye'de Futbol Hakemliğinin Başlangıcı ve Gelişimi Semineri*, Onsekiz Mart Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, 2000; Çanakkale.
12. Sunay H. *Ankara Bölgesi Futbol Hakemlerinin Hakemliğe Yönelmelerine Etki eden Motivasyonel Etkenler Üzerine Bir Araştırma*. H.Ü. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1995; s:2, 18-23
13. Sungur E. *Türk Futbol Hakemlerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2001; Sakarya
14. Tavşancıl E. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 2002

15. Tffhgđ. *Üst düzey bir hakemin müsabaka hareket analizi ve fiziksel gereklilikleri*, 2006; www.tffhgđ.org. Tr.
16. Tiryaki Ş. *Spor Psikolojisi*, Eylül Kitap ve Yayınevi, 2000; Ankara.
17. Uzunkara K. *Ankara Bölgesi Basketbol Hakemlerinin Sosyo-Ekonomik Yapısının İncelenmesi ve Hakemliği Seçme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.